

Ο Χρ. Τσιαμής με συνδυασμούς δυνατούς, με εικόνες και λέξεις καλά ζυγιασμένες κάνει το στίχο του πυκνό αλλά συγχρονώς και αναλαφρό. Αυτό το θεωρώ στην ποιήση του γνωρισματικό χαρακτηριστικό. Τα μέσα που χρησιμοποιεί γι' αυτό είναι α) το καταλλήλο κοψίμο του στίχου β) η καιρία χρήση της λέξης κλειδί που πεφτεί σαν σφυρί έτσι ώστε ο ήχος της να σηκώνει το βάρος του στίχου και γ) χρήση λέξεων που κείνται απολύτα μέσα στο στίχο (η προελεύση του είναι οπωσδήποτε καλδίκη) γ.π. ... το φως ήταν μια απεραντή μαρμαρωμένη θάλασσα / ο ήχος θαμμένα ερείπια.... Στο παραδείγμα η λέξη κλειδί είναι η λέξη «ήχος» που πρώτος στο στίχο σπάζει την ακινησία — «απεραντή μαρμαρωμένη θάλασσα» — για να έρθει το ξαφνιασμό του θανάτου αμέσως πιο κάτω — «θαμμένα ερείπια». Άλλου:.... Μετεωρή, στο μετωπό μου αναμιασά / και των ματιών μου το τέλος / δικό μου χτίσμα την δαφτίζω. Η λέξη «μετεωρή» είναι και νοηματικά και συντακτικά μετεωρή. Αυτό εννοώ καλδίκη προελεύση κι ακοιμά:... Είς εκάστος εκ των συμπολιτών / ωσαν ψαρακι μικρό πίνει σταγόνα / και πίνει ολοκληρή θάλασσα. Σ' αυτό σκρίβως το σημείο, θα έλεγα, χρειάζεται προσοχή γιατί είναι δυνατό να υπάρξει αλλοίωση στο ύφος της ποιήσης του Χρηστού Τσιαμή· και γιατί άλλωστε να συνθέθαινε κάτι τέτοιο;

Τέλος στα μέρη I και IV της συλλογής η δομή των ποιημάτων είναι πιο ωριμή και προχωρημένη απ' ότι στα μέρη II και III. Και ο λόγος είναι ο εξής: στα I και IV υπάρχει σφαιρική ισορροπία και έτσι αρμονία και πληρότητα συνόλου γιατί η δαρυττητα του ποιήματος σκορπίζεται σε όλους τους στίχους χωρίς να δημιουργούνται κενά (επεξηγήσεις, συμπληρώματα κ.λπ.). Για παράδειγμα: τώρα σκληραίνω / τώρα θυθίζομαι / σαν πέτρα στο νερό / που αραιώνει / ωσαν φτερό / μπλεγμένο στην ανασα / της δαρυττητας / τώρα γερνάω. Ο κάθε στίχος στο παράδειγμα έχει οντότητα και όλο το ποίημα ισορροπεί θαυμασια. Ας δούμε τώρα ένα ποίημα από τα II και III: Αρχή / να δαφτίσουμε τα πράγματα. / Καινούργια γλώσσα / γίνεται ο κόσμος / μέσα από το νερό / και το νερό μέσα / στις εσοχές σου / (το σώμα μου συνέχεια / στο σώμα σου δάθυς ωκεανός. / Εμμάστε ποσειδώνες.

Όλα τα προηγούμενα θαρρείς και παίζουν το δευτερευόντα ρόλο του προοιμίου για να ειπωθεί τελικά ο τελευταίος στίχος. Δείγμα της δουλειάς του Χρ. Τσιαμή θα ήθελα να παραθεσω το ποίημα του:

ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ

Washington Square

Όλα ζυγίζονται στο δίχτυ
πλεγμένο με σταγόνες
από βροχή, από ιδρώτα, κι από δακρυ
Σκεφτομαι καθισμένος στο παγκάκι
όπου με φτάνουν κύματα:
τε φοβερό χλιμιντρισμα αυτοκινητών
και των ανθρώπων οι ευαισθητές φωνές,
των σαξοφώνων οι στρογγυλοί ήχοι
και οι σιωπές που η νύχτα κρυβεί.
Στο δίχτυ είναι η ζωή μπλεγμένη
και ζει ο,τι σαλεύει.

Κώστας Λογαράς

Χρηστού Λασκαρή: Ποιήματα 1960—78, Πατρά 1979

Παραδεχομαι την ανοιξη μα όρισκω, / πως ο χειμώνας είναι πιο καλός, / ο ησυ-

χος χειμώνα στο παραθυρό (σ. 47). Ο ποιητής μιλάει καθαρά χωρίς κανένα κενό και μέσα από τους στίχους του βγαίνει ακόμα πιο σαφής ο ίδιος. Εντόνη θλίψη και μοναξιά περνάει παντού σε όλη σχεδόν την ποίηση του Χρήστου Λασκαρή. Η εγκαταλείψη και η φθορά — που τη δεχεται ήρεμα χωρίς αντίσταση, χωρίς να κάνει κατι για να την αποφύγει — ήταν κάποτε το εξ αντικείμενου τώρα έχει γίνει βίωμα και ζωή. Όλα αυτά όμως χωρίς μελοδραματικές εκφράσεις. Αυτό είναι: ένα από τα θετικά στοιχεία του ποιητή που τελικά — με αυτό τον τρόπο — κατορθώνει να περάσει σε μας το προσωπικό του μήνυμα: του μοναχικού κι αποτραβηγμένου ανθρώπου, με τον τρόπο του περιθωριακού. Λέξεις όπως «παραθυρό», «κουραστικά», «τιποτα», «ησικίος» είναι από τις λέξεις που μέσα απ αυτές περνάει ο ποιητής ατοφίος, χωρίς ερωτηματικά. Βρίσκεται πίσω από κάθε παραθυρό, όμως κλειστό, απ όπου δε βλέπει τον ανοιχτό ορίζοντα αλλά τον περιορισμένο χώρο ανάμεσα στους τεσσέρους τοίχους. Μέσα εδώ πολύ δύσκολα αναπνέει άνθρωπος, πολύ πιο δύσκολα ακόμα η ποίηση. Με τόνους χαμηλούς και απλούς, χωρίς επιτηδευση — και γι αυτό γνήσιους — ο Χρήστος Λασκαρής αφηγείται στην ποίηση του μοναχά ο,τι πολυτιμίο δικό του. Η μουσικότητα φανερά από τους πρώτους κιόλας στίχους: γ.π. Ένα φεγγάρι κατεβαίνει χλωμό και μας εδειχνε το δρόμο. Άλλου: Στα βαθιά νερά της η λιλίνη ταξιδεύει / φύσσει τ αγέρι στα πεθαμένα φύλλα / η νυχτα κατεβαίνει στους δρόμους. Μερικές φορές όμως, στα πρώτα ποιήματα της συλλογής, η λανθασμένη σειρά των λέξεων μέσα στο στίχο δημιουργεί συγχίση και ελλείψη ροής, γ.π.. Μέσα στο μαυρό του παλτό να ξησεί αυτός / της ρίζας τη ζωή γυρεύει.

Άλλου μπαίνουν λέξεις, που είναι περιττές, για να βγει ο ρυθμός, γ.π. μια χούφτα φτώχοι ανθρακωρυχοί / που πολύ εκουράσε / εκεί κάτω το σκοταδι. Θεωρώ ακαίρο και περίσσιο το «εκεί κάτω»· δε λέει απολύτως τιποτα. Που έχει κάτω; γιατί θα πρέπει να το εννοήσω εγώ και να μην το πει καθαρά ο ίδιος, αν μπορεί; Στα πρώτα επίσης ποιήματα της συλλογής υπάρχει αποσπασματικό γραφικό στίχο με στίχο χωρίς συνδεση και δομή, γ.π. Νυχτωθήκα / και όρηκα τα σπιτία μανταλωμένα, / σκυλία με γανγίζουμε / με πήραν για ξένο / Σπιθα φωναζώ / και τη μαυλίζω όπως τότε, / μα χυμαιο αγριμι να με ξεσκισει. / Μην επιστρέφεις ποτε / τράβα το δρόμο σου ξέγε, / πήγαινε να πεθανεις.

Σαφώς όμως η τεχνική του Χρήστου Λασκαρή είναι πιο προχωρημένη και περισσότερο απαλλαγμένη από τέτοιες αδυναμίες στα τελευταία της συλλογής του, γ.π. Πως να μιλήσω για τις αναμνήσεις μου / σε μια γλώσσα έτσι πεθαμένη / όπου και το φεγγάρι δε σημαίνει τιποτα / Και ποιον να συγκινήσω με το παρελθον / και με τη λέξη αιφνης «παφαγωνι» / η με τις λέξεις «γιομα» και «απομνημερο»...

Κώστας Λογαράς

Σταυρου Βαδουρη: Εν ερημιας και σχολιας

Η ένταξη της πνευματικής παρουσίας του Σταυρου Βαδουρη (που οι φίλοι των Οστράκων είχαν την ευκαιρία να τον γνωρίσουν προσωπικά πριν λίγους μήνες) ενισχυθηκε σημαντικά τον τελευταίο καιρό χάρη σε δυο αποτελεσματικά βιβλία του, τη συγκεντρωτική εκδοχή των «Ποιημάτων» (Ερμής, 1977) και το ταμείο διηγημάτων «Εν ερημιας και σχολιας» (Εκδόσεις Σπηλιωτή, 1979). Είναι η δεύτερη φορά που το μεγάλο κοινό έρχεται σε επαφή με το περιεχόμενο των δυο βιβλίων. Και ήταν αναγκαία αυτή η ανανέωση της επαφής αν σκεφτούμε ότι η χρονική απόσταση των δεκατεσσάρων (εξαίρωντας κάποιες πολυγραφημένες σελίδες